

ДҮЙНӨ ТАРЫХЫ

предметин окутуу боюнча методикалык сунуштар

1. Жетекчиликке алына турган ченемдик-укуктук документтер

2015/2016-окуу жылында дүйнө тарыхы предмети төмөндөгү ченемдик-укуктук жана буйруктук документтерге ылайык окутулат:

- Кыргыз Республикасынын «Билим берүү жөнүндө» 2003-жылдын 30-апрелиндеги № 92-Мыйзамы / Закон Кыргызской Республики «Об образовании». Сборник нормативно-правовых актов в области образования Кыргызской Республики. Выпуск I. – Б., 2004. 135 б. – 13–56-бб.

- Кыргыз Республикасында билим берүүнү 2020-жылга чейин өнүктүрүүнүн концепциясы. – «Кутбилим», 5-август, 2011, № 29, 3–5-бб.

- Кыргыз Республикасында билим берүүнү 2012–2020-жылдарда өнүктүрүүнүн стратегиясы; – «Кутбилим», 5-август, 2011, № 29, 6–14-бб.

- Кыргыз Республикасын 2013–2017-жылдарда Туруктуу өнүктүрүүнүн Улуттук стратегиясы: Кыргыз Республикасынын Президентинин 2013-жылдын 21-январындагы № 11-Жарлыгы менен бекитилген.

- Кыргыз Республикасынын мектептеринде предметтик билим берүүнүн мамлекеттик стандарттары: Государственный образовательный стандарт школьного курса исторического образования Кыргызской Республики // КРнын Билим берүү, илим жана жаштар саясаты министрлиги / Кыргыз билим берүү академиясы. — Б.: «Билим куту», 2006. 249–270-б.

- Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин тийиштүү буйруктары жана каттары.

- Кыргыз Республикасынын Президентинин 2015-жылдын 13-майындагы «Жусуп Баласагындын 1000 жылдыгы жөнүндө» Жарлыгы.

- Кыргыз Республикасынын Президентинин 2015-жылдын 27-майындагы «1916-жылдагы каргашалуу окуялардын 100 жылдыгы жөнүндө» Жарлыгы.

- Окуучуларды баалоо. Жаңыча мамилелер жана усулдар: Мугалимдер үчүн окуу-метод. колдонмо / Алымова А., Буркитова А., Мыкыева М., Рыскулова Ж. – Б.: 2010. – 156 б.

- Оценивание учебных достижений учащихся: Методическое руководство ЮСАИД: Кыргызская Республика. – Б., 2010.

- Формативдик жана суммативдик баалоо боюнча колдонмо // Билим Берүүнүн Экинчи Долбоору, АӨБдүн № 0020 KGZ (SF) гранты, Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлиги / Даярдагандар: доктор П. Гонзалес (формативдик жана суммативдик баалоо боюнча эл аралык консультант) О. Аксенова, Г. Сахарова (формативдик жана суммативдик баалоо боюнча улуттук консультанттар). – Б., 2008.

2. 2015/2016-окуу жылында Дүйнө тарыхы предметин окутуунун өзгөчөлүктөрү

Бүгүнкү күндө Кыргыз Республикасындагы билим берүү жөнүндөгү мамлекеттик саясат билимдердин мазмунун жаңыртууга, окуу процессинде жаңыча окутуу технологияларын жана методдорун, заманбап таалим-тарбия берүүнүн жаңыча ыкмаларын колдонууга багытталган.

2015/2016-окуу жылында Дүйнө тарыхы жана Кыргызстан тарыхы предметтерин окутуудагы төмөнкүдөй өзгөчөлүктөргө көңүлүнүздөрдү бурабыз.

Бул предметтерди окутуу үчүн негиз болуучу окуу басылмалары:

Дүйнө тарыхы боюнча окуу программалары. 6–11-кл.: Жалпы билим берүүчү уюмдар (мектеп, гимназия, лицей) үчүн. — Кайра иштелип, оңдолуп 8-басылышы.

Кыргызстан тарыхы боюнча окуу программалары. 5–11-кл.: Жалпы билим берүүчү уюмдар (мектеп, гимназия, лицей) үчүн. — Кайра иштелип, оңдолуп жана толукталып 8-басылышы.

Дидактикалык бирдиктердин, методологиялык жана методикалык өңүттөрдүн ырааттуулугун сакташ үчүн ар бир центрдин ичинде Дүйнө тарыхы боюнча өзүнчө, Кыргызстан тарыхы боюнча өзүнчө предметтик багыттуулукта окутуу керек. Ошону менен бирге дүйнөлүк тарыхтагы жана ата мекендик тарыхтагы айрым темаларды синхрондук параллелдүүлүктө интеграциялап окутуу сунушталат. Маселен, Кыргызстандын тышкы саясатынын жана эл аралык мамилелердин тарыхы боюнча темаларды, дүйнөлүк согуштардын жана революциялардын тарыхтары боюнча темаларды, социалдык жана маданий маселелерге байланыштуу ж.б.у.с. темаларды интеграциялоого болот.

Ошол эле учурда көлөмү жагынан да, текшерүү-баалоо жагынан да Кыргызстан тарыхы курсу приоритеттүү абалды элей тургандыгын эске алуу зарыл.

Мугалим милдеттүү түрдө календардык-тематикалык иш планын иштеп чыгышы керек. Класстык журналда Дүйнө тарыхы жана Кыргызстан тарыхы курстары Кыргыз Республикасында тарых предметтери боюнча билим берүүнүн стандартына, окуу программаларына жана календардык-тематикалык иш планына ылайык, өз алдынча предметтер катары толтурулат.

Окуу материалын синхрондоштуруу окуу-методикалык комплекттердин бирдиктүү окуулук-дидактикалык ырааттуулугунун базасында түзүлгөн окуу программаларына жана окуу китептерине ылайык 2 вариантта жүргүзүлүшү керек:

1) Ырааттуу-блоктук өздөштүрүү. Мында белгилүү бир хронологиялык мезгил адегенде Дүйнө тарыхы курсу боюнча, андан кийин Кыргызстан тарыхы курсунда өздөштүрүлүүгө тийиш. Мисалы, Алгачкы жамааттык коом, же Дүйнөлүк согуштар блоктору ж.б.

2) Интеграцияланган окутууну автордук окуу программаларынын негизинде иштелип чыккан автордук календардык-тематикалык пландын негизинде жүргүзүүгө болот.

Өтүлүүчү сабактардын темалары окуу программасынын дидактикалык бирдиктерине ылайыкташып турууга тийиш, т.а. мектеп журналындагы сабактын темасы окуу программасындагы темадагыдай болушу керек. Бул журналда жазылган темалар боюнча мамлекеттик билим берүү стандартында көрсөтүлгөн тарыхый билимдердин мазмунун өздөштүрүүнүн аткарылышын текшерүүнү шарттайт.

Дүйнө тарыхы жана Кыргызстан тарыхы курстары окуучулардын психологиялык-жаш курактык өзгөчөлүктөрүн жана предметтер аралык байланыштардын талаптарын эске алуу менен иштелип чыккан базистик окуу

планына (БОП) жана мектеп компонентине (тандоо курстары) ылайык бөлүштүрүлгөн сааттар боюнча окутуу тартиби милдеттүү түрдө аткарылууга тийиш.

Тарыхый билим берүүнү комплекстүү модернизациялоо өнүктүрүп окутуу проблемасын чечүүнү шарттаган тарыхты окутуунун приоритеттик багыттарын аныктоого, натыйжалуу окутуу технологияларын иштеп чыгууга түрткү болот. Бул, эң башкысы, окутуунун репродуктивдүү жана продуктивдүү методдорунун, салттык жана заманбап окутуу каражаттары менен камсыз кылуунун ортосундагы натыйжалуу балансты изденүүнү шарттайт. Ошондуктан биз тарых мугалимдерине төмөнкүдөй олуттуу жагдайларга көңүл бурууну сунуштайбыз:

- 1) Сабактын салттык эмес түрлөрүн кеңири колдонуу; атап айтсак, проблемалык дискуссиялар, саясий дебаттар, предметтер аралык интеграцияланган сабактар, ролдук оюндар, ишкердик оюндар.
- 2) Жогорку класстарда тарыхты профилдик өздөштүрүүдө окутууну модулдук система боюнча уюштурууга аракет жасоо керек. Бул окуу процессин ашыкча, экинчи даражадагы фактылардан арылтууну шарттайт.
- 3) Билимдерди жана билгичтиктерди өздөштүрүүнүн ар кандай алгоритмдерин бирдиктүү мазмундук өзөктү сактоо менен айкалыштыруу. Бул окуу ишмердүүлүгүнүн ар кандай түрлөрүнүн жана ыкмаларынын өз ара тыгыз байланыштуулугун камсыз кылат.
- 4) Окуу ишмердүүлүгүнүн топтук ыкмаларын, чыгармачылык иштерди, долбоордук технологияны жигердүүлүк менен киргизүү. Бул окуучулардын тарыхый чындыкты өздөштүрүүнүн универсалдуу ыкмасы болгон изилдөөчүлүк көндүмдөрүн калыптандырууга, алардын инсандык позицияларын өнүктүрүүгө өбөлгө болот.
- 5) Ар бир окуучуга индивидуалдуу мамиле кылууну педагогикалык приоритеттүү ыкма катары эсептөө. Бул профилдик багыттоону шарттайт.

3. Окуучулардын Дүйнө тарыхы сабагы боюнча даярдыктарынын деңгээлин баалоону уюштуруу

Кыргыз Республикасынын билим берүү стандартынын эң маанилүү курамдык бөлүгү — окуу программаларын өздөштүрүүнүн натыйжаларын баалоо системасына (инсандык, метапредметтик, предметтик) коюлган талаптар.

Окуу программаларын өздөштүрүүнүн күтүлгөн натыйжалары окуу программаларынын ар бир бөлүмү боюнча «Бүтүрүүчү окуп үйрөнөт», «Бүтүрүүчү окуп үйрөнүүгө мүмкүнчүлүк алат» деген блоктор боюнча аныкталат.

«Бүтүрүүчү окуп үйрөнөт» блогу боюнча күтүлгөн натыйжалардын жыйынтыктары окуу процессинин жүрүшүндө топтолгон баалардын же жетишкендиктер портфолиосунун жардамы менен жыйынтык баалар, анын ичинде, мамлекеттик жыйынтыктоо аттестациясы түрүндөгү баалар дагы коюлат.

«Бүтүрүүчү окуп үйрөнүүгө мүмкүнчүлүк алат» блогунда окуу материалынын мазмунун түшүнүүнү тереңдетүүчү жана кеңейтүүчү билимдердин, билгичтиктердин жана көндүмдөрдүн калыптанышына байланыштуу окуулук иш-аракеттердин системасын мүнөздөөчү күтүлгөн натыйжалар көрсөтүлөт.

Базалык деңгээлдеги тапшырмалардын ийгиликтүү аткарылышы окуучунун кийинки баскычка (класска) көчүшүнүн бирден-бир көрсөткүчү болуп саналат.

Күтүлгөн натыйжалардын аткарылышынын жыйынтык баалары төмөндөгүдөй эки процедура боюнча тастыкталат:

- 1) Окуудагы утурумдук (формативдик) жана тематикалык (суммативдик) жетишкендиктерден топтолгон баалар.
- 2) Окуу курсун жыйынтыктоочу иштерди аткаруунун жүрүшүндө өздөштүрүүнүн интегралдык натыйжаларын көрсөтүү. Бул окуучулардын жетишкендиктеринин динамикасын баалоону да шарттайт.

Күтүлгөн натыйжаларга жетүү сабак учурундагы тапшырмалардын аткарылышы боюнча, өз алдынча чыгармачылык иштердин жана үй тапшырмаларынын аткарылышы боюнча бааланат. Жыйынтыктап баалоо үчүн тапшырмалардын берилиши:

- 1) Тапшырманын тексти;
- 2) Туура аткарылган (аткарылуучу) тапшырманын түшүндүрмөсү;
- 3) Базалык деңгээлдеги жана жогорулатылган (тереңдетилген) деңгээлдеги күтүлгөн натыйжаларга жетүүнүн критерийлери.

Тарыхый билим берүүчү окуу курсун өздөштүрүүнүн аягындагы жыйынтыктоочу иш оозеки жана жазуу түрүндө жүргүзүлөт (доклад, реферат, эссе түрүндө; экзамендик билеттер боюнча; индивидуалдуу долбоорлорду коргоо (презентация) түрүндө ж.б.).

Мамлекеттик билим берүү стандарты боюнча билимдерди өздөштүрүүнүн натыйжаларын комплекстүү баалоо (инсандык, метапредметтик, предметтик) талап кылынат. Окуу предметинин мазмунун өздөштүрүүнүн натыйжалуулугу системалык-ишмердүүлүк өңүттүн негизинде, т.а. окуучунун практикалык жана таанып билүүчүлүк тапшырмаларды аткарууга жөндөмдүүлүгүнө жараша баалана тургандыгын эске алуу зарыл.

4. Дүйнө тарыхы предметин окутууну камсыз кылуучу окуу-методикалык адабияттар

А) Дүйнө тарыхы боюнча окуу китептери

№	Аталышы	Классы	Автору	Басылышы жана көлөмү	Чыккан жери жана жылы	Кайсы тилде
1.	Байыркы дүйнө тарыхы	6-класс	Т.Чоротегин, Ө.Осмонов, Т.Өмүрбеков, Б.Нурунбетов	16,0 б/т	Бишкек: «Учкун», 2007	кыргыз
2.	Орто кылымдар тарыхы	7-класс	Ө.Осмонов, Ш.Керимова	16,0 б/т	Бишкек: «Инсанат», 2007	кыргыз
3.	Жаңы тарых	8-класс	А.Дөталиев, М.Иманкулов, Ө.Саалаев	12,0 б/т	Б.: «Билим- компьютер», 2007	кыргыз
4.	Соңку тарых	9-класс	Т.Өмүрзакова	19,0 б/т	Бишкек, «Учкун», 2007	кыргыз
5.	Дүйнө тарыхы: урунттуу учурлар (байыркы доордон XIX к. ортосуна чейин)	10-класс	Ө.Ж.Осмонов, А.Б.Элебесова, Б.А.Түмөнбаев, А.Г.Каниметов	1- басылышы 29,0 б/т	Бишкек, «Учкун», 2006	кыргыз
			Ө.Ж.Осмонов, А.Б.Элебесова	2- басылышы 16,0 б/т	Бишкек, «Инсанат», 2012	кыргыз
6.	Дүйнө тарыхы: урунттуу учурлар (XIX к. ортосунан биздин күндөргө чейин)	11-класс	А.Б.Элебесова, Ө.Ж.Осмонов	1- басылышы 18,0 б/т	Бишкек, «Учкун», 2007	кыргыз
				2- басылышы 16,0 б/т	Бишкек, «Инсанат», 2012	кыргыз

Б) Окуучулар үчүн кошумча окуу куралдары

№	Аталышы	Классы	Автору	Көлөмү	Чыккан жери жана жылы	Кайсы тилде
1.	Байыркы дүйнө тарыхы (таблицаалар жана схемалар)	6-класс	Ө.Ж.Осмонов, Ш.К.Керимова, А.Ж.Шергазиев	50 бет	Бишкек, 2012	кыргыз
2.	Орто кылымдар тарыхы (таблицаалар жана схемалар)	7-класс	Ө.Ж.Осмонов, Ш.К.Керимова, А.Ж.Шергазиев	62 бет	Бишкек, 2012	кыргыз

В) Мугалимдер үчүн методикалык адабияттар

1. *Элебесова А.Б.* Тарыхты инсанга багыттап окутуунун технологиялары: Мугалимдер үчүн методикалык колдонмо. – Б., 2015. – 160 б.
2. *Элебесова А.Б.* Кыргыз мамлекеттүүлүгүнүн өнүгүшү: класстык сааттардын методикалык иштелмелери / Мугалимдер үчүн методикалык колдонмо. – Б., 2015. – 130 б.

5. Дүйнө тарыхы предмети боюнча сабактан тышкаркы ишмердүүлүктү уюштуруу жана анын мазмуну боюнча сунуштар

Кыргыз Республикасынын мамлекеттик тарыхый билим берүү стандартына ылайык, сабактан тышкаркы ишмердүүлүк деп окуу материалын өздөштүрүүдөгү күтүлгөн натыйжаларга жетүүгө багытталган, бирок класстык-сабактык окутуудан айырмаланып турган окуу ишмердүүлүгүн түшүнүү керек.

Сабактан тышкаркы ишмердүүлүк негизги жана жалпы орто билим берүүнүн милдеттүү мазмундук компоненти болуп саналат. Ал инсанды өнүктүрүүнүн төмөнкү багыттары боюнча жүзөгө ашырылат:

- руханий-адептик;
- дене тарбиялык-спорттук жана ден соолукту чыңдоо;
- социалдык;
- жалпы интеллектуалдык;
- жалпы маданий.

Сабактан тышкаркы ишмердүүлүктүн түзүмүн тарых предметтеринин окуу программаларынын жана таалим-тарбия концепциясынын талаптарына ылайык иштеп чыгуу керек. Сабактан тышкаркы ишмердүүлүктүн өзгөчөлүгү анын окуучуларды инсандык жана метапредметтик натыйжаларга жетүүгө багыттагандыгында.

Сабактан тышкаркы ишмердүүлүктүн планы предметтер аралык байланыштарды камтыган мазмунда иштелип чыккан, инсандык жана метапредметтик натыйжаларга жетүүгө багытталган курс катары түзүлүшү керек. Мисалы: «Окуучулардын тарых сабагындагы долбоордук ишмердүүлүгү», «Тарыхый булактар менен иштөө», «Тарыхый картанын адамды таңдандырган дүйнөсү», «Күнүмдүк тарых», «Ата Мекен тарыхы: Улуу ысымдар».

Тарыхый проблематика базалык жана профилдик деңгээлдерди тереңдетүү жана кеңейтүү, ошондой эле окуучулардын заманбап тарыхый изилдөөлөрдүн айрым багыттары боюнча таанып билүүчүлүк кызыгууларын канааттандыруу багытындагы тандоо курстарынын жардамы менен да өздөштүрүлөт. Ал үчүн төмөндөгү ж.б. басылмаларды колдонуу сунушталат:

- 1) Каспржак А.Г. Проблема выбора: элективные курсы в школе. – М.: Новая школа, 2004.
- 2) Компетентностный подход как способ достижения нового качества образования. – М: НФПК, 2003.
- 3) Элебесова А.Б. Окутуунун деңгээлдик дифференцирлөө технологиясы / Кыргыз билим берүү академиясынын кабарлары. – 2012, № 3, 12 – 16-бб.

Тарыхты окутуунун алкагында зээндүү балдар менен иштөө багытында тарых мугалимдери төмөндөгүлөргө басым жасоолору зарыл:

- окуучулардын гуманитардык жана коом таануучулук багыттардагы конкурстарга жана олимпиадаларга даярдануусуна методикалык жана мазмундук жактан жардам берүү;
- тарыхый билимдерди тереңдетип өздөштүрүүнүн зарылдыгын тастыктоо;
- тарыхты илимий билим жана окуу предмети катары өздөштүрүүгө байланыштуу кесиптик багыт катары тандоо үчүн мотивацияны калыптандыруу.

Зээндүү балдар менен иштөөдө төмөндөгүлөргө көңүл бурулууга тийиш:

- 1) окуучунун интеллектуалдык жөндөмдүүлүктөрүн жана чыгармачыл потенциалын, кызыкчылыктарын аныктоо үчүн диагностикалык баалоону жүргүзүү;
- 2) окуучунун предметтик билимдеринин тереңдигин, кругозорунун кеңдигин аныктоо боюнча диагностикалык баалоо;
- 3) жөндөмдүү окуучуларды тандоо жана долбоордук илимий изилдөө иштерине тартуу;
- 4) окуучулардын илимий коомунун (ОИК) алкагындагы иштерди уюштуруу; окуучулардын предметтик мугалимдин жетекчилиги менен ар дүрдүү багыттардагы илимий-изилдөө иштерин жүргүзүүсү;
- 5) окуучунун илимий жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүнүн индивидуалдуу планы боюнча иш жүргүзүү;
- б) окуучуларды ар кандай деңгээлдеги конференцияларга, олимпиадаларга, конкурстарга ж.у.с. катыштыруу.

6. Тарыхтын бир кыйла татаал маселелерин өздөштүрүү боюнча сунуштар

Окуучуларды 2015/2016-окуу жылындагы мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестацияга даярдоодо мурдатан келе жаткан тажрыйбага таянуу менен, адегенде Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин ченемдик-укуктук документтерин жана методикалык каттарын, Кыргыз билим берүү академиясынын илимий-методикалык сунуштарын дыкаттык менен өздөштүрүп алуу зарыл.

Социалдык-гуманитардык багыттагы (5–11-кл.) жана бүтүрүүчү класстарда (9-, 11-кл.) сабак берүүчү, Мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестацияга (МЖА) жана Жалпы республикалык тесттирлөөгө (ЖРТ), олимпиадаларга даярдоочу мугалимдер иш программасын түзүүдө окуу убактысынын белгилүү бир бөлүгүн *текшерүү-өлчөө материалдарынын* (ТӨМ) тибиндеги тапшырмаларды аткаруу үчүн бөлүштүрүү максатка ылайыктуу. Бул окуучулардын МЖАга системалуу даярдануусун жана экзамендик иштерде кездешүүчү ар кандай типтердеги тапшырмаларды аткарууга көнүктүрүүнү шарттайт.

МЖАга жана ЖРТга киргизилүүчү тапшырмалардын баардык түрлөрү окуу процессинин жүрүшүндө адегенде үйрөтүүчү тапшырмалар катары, андан кийин тематикалык текшерүү жана өзүн өзү текшерүү материалдары түрүндө колдонулууга тийиш. Мында ачык жооптуу тапшырмаларга өзгөчө көңүл буруу маанилүү болуп саналат. МЖАга жана ЖРТга даярданууда соңку жылдардагы

бүтүрүүчүлөрдүн мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестациясынын жыйынтыктарын жана алардын негизинде тастыкталган сунуш-пикирлерди эске алуу зарыл.

Экзамен алдындагы кайталоодо материалдын баарын толугу менен карап чыгууга мүмкүн эмес, ошондуктан бүтүрүүчүлөрдүн көңүлүн окуу курсунун базалык, өзөктүк маселелерине буруу, ар түрдүү тапшырмаларды аткаруу, бир кыйла татаал суроолорду аныктоо жана аларга жооп таба билүү көндүмдөрүн калыптандыруу керек. Окуучулар экзаменге даярдануу ишинин планы, анын хронологиялык алкагы менен, экзамендик ишти аткаруунун мүнөздүү өзгөчөлүктөрү менен, экзамендик процедуранын талаптары менен тааныштырылууга тийиш.

7. Август методикалык окууларынын тарых предмети боюнча секциялык иштеринде талкуулоого сунушталган болжолдуу темалар:

1. «Жусуп Баласагын — кыргыз жана жалпы түрк элдеринин мамлекеттүүлүгүнүн тарыхындагы көрүнүктүү инсан»: Кайра жаралуу доорунун залкар ойчулу, Карахандар кагандыгынын көрүнүктүү мамлекеттик ишмери, мамлекеттик башкаруу теориясына жана тажрыйбасына, түрк дүйнөсүнүн руханий нарк-дөөлөттөрүн жана маданиятын өнүктүрүүгө зор салым кошкон залкар инсандын 1000 жылдыгына карата.
2. Кыргыз Республикасын 2013–2017-жылдарда Туруктуу өнүктүрүүнүн Улуттук стратегиясы: «Балдардын зээндүүлүгүн өнүктүрүү: түзүмү жана мазмуну».
3. Окуучуларды олимпиадага, тесттирлөөгө ж.б. предметтик иш-чараларга даярдоо — өзөктүк компетенцияларды калыптандырууга өбөлгө.
4. Системалык-ишмердүүлүк өңүт — метапредметтик натыйжаларды калыптандыруунун негизи.
5. «Кыргыздардын 1916-жылдагы элдик көтөрүлүшүнө — Улуу Үркүнгө — 100 жыл».

МИРОВАЯ ИСТОРИЯ

Методические рекомендации учителям истории и обществоведения

8. Нормативно-правовые документы

Преподавание истории в 2015–2016 учебном году ведётся в соответствии со следующими нормативными и распорядительными документами:

- Закон Кыргызской Республики «Об образовании». Сборник нормативно-правовых актов в области образования Кыргызской Республики. Выпуск I. – Б., 2004. 135 с. – С. 13–56.

- Концепция развития образования Кыргызской Республики до 2020 г. – «Кутбилим», 5 августа, 2011, № 29, с. 3–5.

- Стратегия развития образования Кыргызской Республики на 2012–2020 годы – «Кутбилим», 5-августа, 2011, № 29, с. 6–14.

- Национальная стратегия устойчивого развития Кыргызской Республики в 2013–2017 гг.: утверждён Указом № 11 Президента Кыргызской Республики от 21 января 2013 года.

- Государственный образовательный стандарт школьного курса исторического образования Кыргызской Республики. — Б.: «Билим куту», 2006. 249–270-б.

- Соответствующие приказы и письма Министерства образования и науки Кыргызской Республики.

- Указ Президента Кыргызской Республики от 13 мая 2015 года «О 1000-летию Жусупа Баласагына».

- Указ Президента Кыргызской Республики от 27 мая 2015 года «О 100-летию трагических событий — Уркун (Великого Исхода) — 1916 года».

- Оценивание учебных достижений учащихся: Методическое руководство ЮСАИД: Кыргызская Республика. – Б., 2010.

- Методическое руководство по формативному и суммативному оцениванию // Второй проект образования, грант АБР № 0020KGZ (SF), Министерство образования и науки Кыргызской Республики / Подготовили: доктор П. Гонзалес (международный консультант по формативному и суммативному оцениванию), О. Аксенова, Г. Сахарова (национальные консультанты по формативному и суммативному оцениванию). – Б., 2008.

9. Особенности преподавания истории в 2015–2016 учебном году

На сегодняшний день государственная политика в сфере образования в Кыргызской Республике нацелена на обновление содержания образования, использование новых методов и технологий обучения, новых методов современного воспитания.

В 2015–2016 учебном году в преподавании истории нужно обратить внимание на следующие особенности.

Основой для преподавания Мировой истории и Истории Кыргызстана являются:

Программы по курсу Мировая история. 6–11 кл.: Для общеобразовательных учреждений (школ, гимназий и лицеев). — 8-е переработанное издание.

Программы по курсу История Кыргызстана. 5–11 кл.: Для общеобразовательных учреждений (школ, гимназий и лицеев). — 8-е переработанное и дополненное издание.

В целях сохранения преемственности дидактических единиц, методологических и методических подходов, предпочтительно внутри каждого центра отдельно изучать Мировую историю и Историю Кыргызстана. Рекомендуются изучать синхронно-параллельно с возможностью интеграции некоторых тем Истории Кыргызстана и Мировой истории. Например, интегрироваться могут темы по истории международных отношений и внешней политики Кыргызстана, истории мировых войн и революций, отдельные вопросы социального и культурного развития и т.п.

При этом следует учитывать что курс «История Кыргызстана» занимает приоритетное место и по объёму учебного времени, и по использованию в контрольно-измерительных материалах ОРТ.

Учитель в обязательном порядке должен разработать календарно-тематический план работы. В соответствии с государственным образовательным

стандартом по истории, учебной программой и данным календарно-тематическим планированием учебные предметы *Мировая история* и *История Кыргызстана* в классных учебных журналах заполняются как отдельные предметы.

В зависимости от учебных программ и учебников, разработанных на базе единой учебно-дидактической последовательности возможны 2 варианта синхронизация учебного материала:

3) Последовательно-блочное изучение. При этом блок *Мировой истории* должен предшествовать блоку *Истории Кыргызстана* в пределах определённого хронологического периода. Например, блоки *Первобытное общество*, или *Мировые войны*.

4) Интегрированное обучение осуществляется на основе авторского календарно-тематического плана, составленного на базе государственной учебной программы.

Названия изучаемых уроков должны соотноситься с прописанными дидактическими единицами учебной программы предмета, т.е. темы, заполненные в классном журнале должны быть идентичными с темами учебной программы. Это позволяет по записям в журнале контролировать выполнение содержательной части государственного образовательного стандарта.

Распределение часов, предназначенных на изучение курсов *Мировой истории* и *Истории Кыргызстана*, осуществляется учителем в соответствии с базисным учебным планом (БУП) и школьным компонентом (курсы по выбору), с учётом психолого-возрастных особенностей учащихся и требований межпредметной интеграции.

Комплексный проект модернизации образования корректирует приоритетные направления в преподавании истории, стимулирует разработку перспективных технологий, позволяющих решать проблемы развивающего обучения. Это, главным образом, обуславливает поиск эффективного баланса между репродуктивными и продуктивными методами обучения, традиционными и современными средствами обеспечения учебного процесса. В этой связи предлагаем учителям истории акцентировать внимание на следующих основных моментах:

- 1) Широко использовать нетрадиционные формы уроков, в т.ч. проблемных дискуссий, политических дебатов, межпредметных интегрированных уроков, ролевых и деловых игр и т.д.
- 2) В старших классах при профильном обучении истории попробовать переход к модульной системе организации учебного процесса. Это позволит не только укрупнить смысловые блоки содержания, но и избежать перегрузки учебного процесса излишними, второстепенными фактами.
- 3) Совмещать различные алгоритмы усвоения знаний и умений при сохранении единой содержательной основы, что обеспечит тесную взаимосвязь разнообразных способов и форм учебной деятельности в ходе изучения истории.
- 4) Активно внедрять групповые методы работы, творческие задания, в т.ч. методику исследовательских проектов для приобретения учащимися

функционального навыка исследования как универсального способа освоения действительности, развития личностной позиции учащегося в процессе учебной деятельности.

5) Считать приоритетным индивидуальный подход к каждому ученику. Это обуславливает профильную ориентацию.

10. Организация оценивания уровня подготовки учащихся по предмету Мировой истории

Важнейшая составная часть государственного образовательного стандарта Кыргызской Республики — это требование к результатам освоения основных образовательных программ (личностным, метапредметным и предметным) в системе оценивания.

Планируемые результаты освоения учебных программ приводятся в блоках «Выпускник научится» и «Выпускник получит возможность научиться» к каждому разделу учебной программы.

Достижение планируемых результатов, отнесённых к блоку «Выпускник научится», выносятся на итоговую оценку, которая может осуществляться как в ходе обучения с помощью накопленной оценки или портфолио достижений, так и в конце обучения, в т.ч. в форме итоговой государственной аттестации.

В блоке «Выпускник получит возможность научиться» приводятся планируемые результаты, характеризующие систему учебных действий в отношении знаний, умений и навыков, расширяющих и углубляющих понимания опорного учебного материала или выступающих как пропедевтика для дальнейшего изучения данного предмета.

Успешное выполнение заданий базового уровня является единственным показателем перехода на следующую ступень (в следующий класс).

Полнота итоговой оценки планируемых результатов обеспечивается следующими двумя процедурами:

- 3) Формированием накопленной оценки, складывающейся из текущих (формативных) и тематических (суммативных) достижений.
- 4) Демонстрацией интегрального результата изучения курса в ходе выполнения итоговой работы. Это позволяет также оценить динамику образовательных достижений обучающихся.

Оценка достижений планируемых результатов в рамках накопительной системы может осуществляться по результатам выполнения самостоятельных творческих работ и домашних заданий. Задания для итоговой оценки должны включать:

- 4) Текст задания;
- 5) Описание правильно выполненного (выполняемого) задания;
- 6) Критерии достижения планируемого результата на базовом и повышенном уровне достижения.

Итоговая работа осуществляется в конце изучения курсов Мировая история и История Кыргызстана выпускниками и проводится в устной и письменной формах (в виде доклада, реферата, эссе; по экзаменационным билетам; в форме защиты индивидуального проекта (презентация) и т.д.).

Государственный образовательный стандарт предполагает комплексный подход к оценке результатов образования (оценка личностных, метапредметных и предметных результатов). Необходимо учитывать, что оценка успешности освоения содержания учебного предмета проводится на основе системно-деятельностного подхода, т.е. проверяется способность обучающихся к выполнению учебно-практических и учебно-познавательных задач.

11. Учебно-методическая литература, обеспечивающая преподавание истории

А) учебники по курсу Мировая история:

№	Название	Класс	Авторы	Издание и объём	Год и место выпуска	Язык издания
1.	Байыркы дүйнө тарыхы История древнего мира	6 класс	Т.Чоротегин, Ө.Осмонов, Т.Өмүрбеков, Б.Нурунбетов	16,0 п/л	Бишкек: «Учкун», 2007	кыргызский
2.	Орто кылымдар тарыхы История средних веков	7 класс	Ө.Осмонов, Ш.Керимова	16,0 п/л	Бишкек: «Инсанат», 2007	кыргызский
3.	Жаңы тарых Новая история	8 класс	А.Дөталиев, М.Иманкулов, Ө.Саалаев	12,0 п/л	Б.: «Билим- компьютер», 2007	кыргызский
4.	Соңку тарых Новейшая история	9 класс	Т.Өмүрзакова	19,0 п/л	Бишкек, «Учкун», 2007	кыргызский
5.	Дүйнө тарыхы: урунттуу учурлар (байыркы доордон XIX к. ортосуна чейин) Мировая история (с древнейших времён до середины XIX века)	10 класс	Ө.Ж.Осмонов, А.Б.Элебесова, Б.А.Түмөнбаев, А.Г.Каниметов	1-е издание 29,0 п/л	Бишкек, «Учкун», 2006	кыргызский
			Ө.Ж.Осмонов, А.Б.Элебесова	2-е издание 16,0 п/л	Бишкек, «Инсанат», 2012	кыргызский
6.	Дүйнө тарыхы: урунттуу учурлар (XIX к. ортосунан биздин күндөргө чейин) Мировая история (с середины XIX века до наших дней)	11 класс	А.Б.Элебесова, Ө.Ж.Осмонов	1-е издание 18,0 п/л	Бишкек, «Учкун», 2007	кыргызский
				2-е издание 16,0 п/л	Бишкек, «Инсанат», 2012	кыргызский

Б) Дополнительные учебные пособия для учащихся:

№	Название	Класс	Авторы	Объём	Год и место выпуска	Язык издания
1.	Байыркы дүйнө тарыхы (таблицаалар жана схемалар)	6 класс	Ө.Ж.Осмонов, Ш.К.Керимова, А.Ж.Шергазиев	50 стр.	Бишкек, 2012	кыргызский
2.	Орто кылымдар тарыхы (таблицаалар жана схемалар)	7 класс	Ө.Ж.Осмонов, Ш.К.Керимова, А.Ж.Шергазиев	62 стр.	Бишкек, 2012	кыргызский

В) Методическая литература для учителей:

1. *Доталиев А.К.* Рассказы по истории Кыргызстана: методическое пособие. 5 класс. – Б., 2009. – 125 с. (на кыргызском, русском, узбекском и тажикском языках)
2. *Элебесова А.Б.* Тарыхты инсанга багыттап окутуунун технологиялары: Мугалимдер үчүн методикалык колдонмо. – Б., 2015. – 160 б. (на кыргызском языке)
3. *Элебесова А.Б.* Кыргыз мамлекеттүүлүгүнүн өнүгүшү: класстык сааттардын методикалык иштелмелери / Мугалимдер үчүн методикалык колдонмо. – Б., 2015. – 160 б. (на кыргызском языке)

12. Рекомендации по организации и содержанию внеурочной деятельности по истории

В соответствии с Государственным историческим образовательным стандартом Кыргызской Республики, под внеурочной деятельностью следует понимать образовательную деятельность, осуществляемую в формах, отличных от классно-урочной, и направленную на достижение планируемых результатов освоения основных образовательных программ основного общего и среднего (полного) общего образования.

Внеурочная деятельность является обязательным компонентом содержания основного общего и среднего (полного) общего образования. Она реализуется по следующим направлениям развития личности:

- духовно-нравственное;
- физкультурно-спортивное и оздоровительное;
- социальное;
- общеинтеллектуальное;
- общекультурное.

Структуру программы внеурочной деятельности целесообразно составлять в соответствии с требованиями учебных программ Мировой истории и Истории Кыргызстана, а также Концепции воспитания учащихся. Особенностью внеурочной деятельности является то, что она направлена на достижение обучающимися личностных и метапредметных результатов.

План внеурочной деятельности может включать курсы внеурочной деятельности, содержательно относящихся к тому или иному учебному предмету или группе предметов, но направленных на достижение не предметных, а личностных и метапредметных результатов. Например: «Проектная деятельность учащихся на уроках истории», «Работа с историческими источниками», «Удивительный мир исторической карты», «Повседневная история», «История Отечества: Великие имена».

Историческая проблематика может изучаться в составе курсов по выбору, предназначенных для расширения как базового, так и профильного уровней, а также для удовлетворения познавательных интересов учащихся по отдельным направлениям современных исторических исследований. В этой связи рекомендуем обратить внимание на следующие издания:

- 4) *Каспржак А.Г.* Проблема выбора: элективные курсы в школе. – М.: Новая школа, 2004.

5) Компетентностный подход как способ достижения нового качества образования. – М: НФПК, 2003.

6) Элебесова А.Б. Окутуунун денгээлдик дифференцирлөө технологиясы / Кыргыз билим берүү академиясынын кабарлары. – 2012, № 3, 12 – 16-бб.

В работе с одарёнными детьми в рамках преподавания истории предлагаем учителям-историкам акцентировать внимание на следующее:

- Оказывать методическую и содержательную помощь в подготовке учащихся к участию в конкурсах и олимпиадах исторической и обществоведческой направленности;
- Способствовать популяризации необходимости углубленного исторического образования;
- Формировать мотивацию к осознанному выбору профессии, связанной с историей как научной или учебной дисциплиной.

При работе с одарёнными детьми необходимо обратить внимание на следующее:

- 7) проведение диагностики для определения направленности интересов, интеллектуальных способностей и творческого потенциала учащихся;
- 8) диагностика учащихся по определению глубины знаний, широты предметной направленности и интересов;
- 9) выявление способных учащихся и вовлечение их в проектно-научно-исследовательскую деятельность;
- 10) организация работы учащихся в рамках научного общества учащихся (НОУ); выполнение учащимися научно-исследовательских работ различных видов и направлений под руководством учителя-предметника;
- 11) работа учащихся по индивидуальным планам развития творческих способностей;
- 12) участие учащихся в олимпиадах, конкурсах, конференциях различного уровня.

Рекомендации по изучению наиболее сложных вопросов истории

При организации и подготовке учащихся к государственной (итоговой) аттестации в 2015–2016 учебном году необходимо опираться на уже имеющийся опыт, внимательно изучить нормативно-правовые документы и методические письма, научно-методические рекомендации Кыргызской академии образования по вышеуказанным вопросам.

При составлении рабочей программы учителям, работающим в классах социально-гуманитарной направленности и выпускных классах (9-, 11-кл.), организующих подготовки к сдаче Государственной итоговой аттестации (ГИА) и Общереспубликанского тестирования (ОРТ), олимпиад, целесообразно выделять определённую часть учебного времени для выполнения заданий по типу *контрольно-измерительных материалов* (КИМ) с целью обеспечения системной подготовки учащихся к государственной итоговой аттестации и выработки навыков выполнения заданий различных типов, встречающихся в экзаменационной работе.

Все виды заданий, включаемых в ГИА и ОРТ по историко-обществоведческим дисциплинам, должны применяться в учебном процессе сначала в качестве обучающих заданий, а затем в виде материалов тематического контроля и самоконтроля. Особое внимание при этом важно уделять заданиям с открытым ответом. При подготовке к ГИА и ОРТ необходимо учитывать результаты Государственной итоговой аттестации выпускников за последние годы и сделанные на их основе рекомендации.

Во время предэкзаменационного повторения не представляется возможным затронуть весь объём материала, поэтому необходимо привлечь внимание выпускников к ключевым, базовым вопросам учебного курса, привить навыки и умения выполнять задания различных видов, выделить и проработать наиболее сложные вопросы. Учащиеся также должны быть ознакомлены с планом предэкзаменационной работы, с её хронологическими рамками, со специфическими особенностями выполнения экзаменационной работы, с основными требованиями к процедуре экзамена.

13. Рекомендуемые примерные темы обсуждения на секционных работах по истории в августовских методических учёбах:

6. «Жусуп Баласагын — выдающаяся личность в истории государственности тюркских народов и кыргызов»: К 1000-летию великого мыслителя, учёного, поэта эпохи Возрождения, видного государственного деятеля, который вложил огромный вклад общественно-политическому и культурному развитию Караханидского каганата.
7. Национальная стратегия устойчивого развития Кыргызской Республики в 2013–2017 гг.: «Развитие даровитости детей: структура и содержание».
8. Подготовка учащихся к олимпиаде, тестированию и другим предметным мероприятиям — предпосылки формирования ключевых компетенций.
9. Системно-деятельностный подход как основа формирования метапредметных результатов.
10. «100 лет народному восстанию (Улуу Үркүн) кыргызского народа в 1916 году».